

Sygn. akt III AUa 11/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 sierpnia 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący	SSA Marek Procek (spr.)
Sędziowie	SSA Alicja Kolonko SSA Irena Goik
Protokolant	Ewa Bury

po rozpoznaniu w dniu 23 sierpnia 2012r. w Katowicach

sprawy z odwołania J. P. (J. P.)

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z.

przy udziale zainteresowanego S. M.

o podleganie ubezpieczeniom społecznym z tytułu pracy nakładczej

na skutek apelacji ubezpieczonego J. P.

od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gliwicach

z dnia 4 października 2011r. sygn. akt VIII U 1364/11

oddala apelację.

/-/SSA I.Goik/-/ SSA M.Procek/-/ SSA A.Kolonko

Sędzia Przewodniczący Sędzia

Sygn. akt III AUa 11/12

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z. zaskarżoną decyzją z dnia 17 maja 2011 r. stwierdził, że w okresie od 1 listopada 2005 r. do 31 stycznia 2006 r. ubezpieczony J. P. nie podlegał ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę nakładczą zawartej z płatnikiem składek; (...) - S. M. z siedzibą w Z..

We wniesionym odwołaniu J. P. domagał się zmiany zaskarżonej decyzji w całości i przyznania prawa do objęcia ubezpieczeniem społecznym z tytułu pracy nakładczej w okresie od 1 listopada 2005 r. do 31 stycznia 2006 r.

Wezwany do udziału w sprawie w charakterze zainteresowanego płatnik składek - S. M. nie zajął żadnego stanowiska.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie, podtrzymując swoje stanowisko zawarte w uzasadnieniu zaskarżonej decyzji.

Wyrokiem z dnia 4 października 2011 r., Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gliwicach oddalił odwołanie.

Czyniąc ustalenia faktyczne Sąd Okręgowy wskazał, że ubezpieczony J. P. jako wykonawca zawarł w dniu 1 listopada 2005r. w Z. umowę o pracę nakładczą z (...) z siedzibą w Z. reprezentowanym przez właściciela S. M., jako nakładcą. Umowa została zawarta na czas nieokreślony, a na jej podstawie J. P. był zobowiązany do wykonania pracy, polegającej na przygotowaniu, kopertowaniu, adresowaniu i wysyłce materiałów dostarczanych przez nakładcę. Za skompletowanie i wysyłanie jednej przesyłki reklamowej wykonawcy przysługuje wynagrodzenie w kwocie 9 zł brutto. Wykonawca pracy nakładczej w okresie objętym zaskarżoną decyzją osiągnął miesięcznie przychód w wysokości od 50 zł do 200 zł miesięcznie. Ubezpieczony dokonał zgłoszenia do ubezpieczeń społecznych z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej. Na podstawie zawartej umowy o pracę nakładczą od dnia 1 listopada 2005 r. dla J. P. powstał nowy tytuł podlegania ubezpieczeniem społecznym. Ubezpieczony jako tytuł do dalszego podlegania ubezpieczeniom społecznym wybrał wykonywanie pracy na podstawie umowy o pracę nakładczą.

Dokonując rozważań prawnych, Sąd Okręgowy wskazał, iż zgodnie z treścią przepisu art. 13 pkt. 2 w związku z art. 6 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 13.10.1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jedn. tekst Dz. U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585 ze zm.) – zwanej dalej s.u.s. - osoba wykonująca pracę nakładczą podlega z tego tytułu obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym od dnia oznaczonego w umowie jako dzień rozpoczęcia jej wykonywania do dnia rozwiązania lub wygaśnięcia tej umowy.

W świetle art. 6 ust. 1 pkt 5 oraz art. 12 ust. 1 w związku z art. 13 pkt 4 tej ustawy osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą, nie posiadająca innego tytułu podlegania ubezpieczeniom, podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym oraz ubezpieczeniu wypadkowemu od dnia rozpoczęcia wykonywania tej działalności do dnia zaprzestania jej wykonywania.

W myśl art. 9 ust. 2 cyt. ustawy, osoba spełniająca warunki do objęcia obowiązkowo ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z kilku tytułów, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 2, 4-6 i 10 jest objęta obowiązkowo ubezpieczeniami z tego tytułu, który powstał najwcześniej. Osoba taka może jednak na swój wniosek być objęta ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi także z pozostałych, wszystkich tytułów lub zmienić tytuł ubezpieczeń. Możliwość wyboru tytułu do ubezpieczeń obowiązkowych z tytułu umowy o pracę nakładczą istnieje wówczas, gdy strony umowy uzgodniły i faktycznie realizowały rozmiar wykonanej pracy nakładczej w ilości gwarantującej wynagrodzenie w wysokości co najmniej połowy minimalnego wynagrodzenia za pracę, na podstawie art. 9 ust. 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz § 3 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie uprawnień pracowniczych osób wykonujących pracę nakładczą. Jak podkreślił Sąd Okręgowy z treści akt organu rentowego jednoznacznie wynika, że w spornym okresie wynagrodzenie J. P. było mniejsze niż 50 % minimalnego wynagrodzenia, co przesądziło o bezzasadności jego odwołania.

Powyższy wyrok w całości zaskarżył apelacją ubezpieczony, wnosząc o jego zmianę i o uwzględnienie odwołania.

Wniesioną apelację ubezpieczony oparł o zarzuty naruszenia §§ 6, 14 oraz § 15 ust. 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 grudnia 1975 r. w sprawie uprawnień pracowniczych osób wykonujących pracę nakładczą (Dz. U. z 1976 r., nr 3, poz. 19

ze zm.) oraz nie wyszczególnionych przepisów Prawa spółdzielczego. Ubezpieczony zarzucił także zaskarżonemu wyrokowi obrazę art. 328 § 2 k.p.c.

Sąd Apelacyjny ustalił i zważył co następuje:

Przyjmując ustalenia poczynione przez Sąd pierwszej instancji jako własne, uznał, że apelacja nie zasługuje na uwzględnienie.

Kwestia sporna w niniejszej sprawie sprowadzała się do wyjaśnienia, czy zawarta przez strony (ubezpieczony – zainteresowany) umowa o pracę nakładczą stanowiła tytuł do podlegania ubezpieczeniom społecznym, o którym mowa w art. 6 ust. 1 pkt 2 s.u.s. i na mocy art. 9 ust. 2 tej ustawy dawała odwołującemu się prawo do wyboru między dwoma zbiegającymi się tytułami owych ubezpieczeń.

1.

Analizę należy rozpocząć od przypomnienia, że w razie zbiegu tytułów podlegania obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym oraz wypadkowemu:

- na mocy art. 6 ust. 1 pkt 5 oraz art. 12 ust. 1 s.u.s. – dla osób prowadzących pozarolniczą działalność,

- na mocy art. 6 ust. 1 pkt 2 i art. 12 ust. 1 s.u.s. – dla osób wykonujących pracę nakładczą,

w oparciu o przepis art. 9 ust. 2 s.u.s., osoba taka mogła wybrać tytuł ubezpieczenia.

2.

Na mocy art. 86 ust. 2 pkt 1 i art. 83 ust. 1 pkt 1 s.u.s, ZUS jest uprawniony do zbadania ważności umów kreujących stosunki prawne stanowiące tytuł do objęcia ubezpieczeniami społecznymi i do wydania decyzji w przedmiocie podlegania bądź niepodlegania danej osoby owym ubezpieczeniom.

3.

Trzeba zatem wskazać, iż całokształt uprawnień osób wykonujących pracę nakładczą reguluje wydane na podstawie delegacji zawartej w art. 303 k.p. rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 31 grudnia 1975 r. w sprawie uprawnień pracowniczych osób wykonujących pracę nakładczą (Dz. U. z 1976 r. Nr 3, poz. 19 z późn. zm.).

Zgodnie z § 3 cyt. rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 grudnia 1975 r., minimalna ilość pracy powinna być tak ustalona, aby jej wykonanie zapewniało uzyskanie co najmniej 50% najniższego wynagrodzenia określonego przez Ministra Pracy i Polityki Socjalnej na podstawie art. 77⁴ pkt 1 Kodeksu pracy.

Zatem, warunkiem koniecznym (konstrukcyjnym) umowy o pracę nakładczą, który pozwala na odróżnienie tego rodzaju umowy od innych umów o charakterze cywilnoprawnym, jest - co podkreślał wielokrotnie Sąd Najwyższy w swych orzeczeniach (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 stycznia 2008 r. w sprawie III UK 73/07 publ. w bazie LEX za nr 356045) - określenie minimalnej miesięcznej ilości pracy, a tym samym zapewnienie wykonawcy określonego wynagrodzenia.

Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 21 maja 2010 r., I UK 43/10 (LEX 619658), przepis powyższy kreuje warunek konieczny (konstrukcyjny) umowy o pracę nakładczą, odróżniający ją w sposób zdecydowany od pozostałych umów cywilnoprawnych - właśnie z uwagi na cel ustawodawcy, jakim jest upodobnienie sytuacji prawnej wykonawców do sytuacji prawnej pracowników. Zatem istotnym elementem umowy o pracę nakładczą jest określenie minimalnej miesięcznej ilości pracy, a tym samym zapewnienie wykonawcy określonego wynagrodzenia. Jeśli więc strony umowy

o pracę nakładczą zawierają ją z zamiarem niedotrzymania tego warunku, w istocie ich oświadczenia woli dotknięte są pozornością.

Należy zatem stwierdzić, że wykładnia funkcjonalna i systemowa przepisów prawa pracy i prawa ubezpieczeń społecznych prowadzi do wniosku o doniosłości prawnej jedynie takiej umowy o pracę nakładczą, w której strony nie tylko uzgodniły,

ale i realizowały, rozmiar wykonywanej pracy w ilości gwarantującej wynagrodzenie w wysokości co najmniej połowy minimalnego wynagrodzenia za pracę (Tak SN

w uzasadnieniu wyroku z dnia 23 stycznia 2012 r., II UK 93/11, LEX nr 1163333).

4.

Powstaje zagadnienie: jak rozumieć zwrot „najniższe wynagrodzenie”,

- czy jest to kwota 380 zł (czyli ½ kwoty wymienionej w art. 25 ustawy z dnia 10.10.2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę, o brzmieniu: ilekroć

w przepisach prawa jest mowa o "najniższym wynagrodzeniu za pracę pracowników" przez odwołanie się do odrębnych przepisów lub do Kodeksu pracy albo przez wskazanie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej, Ministra Pracy i Polityki Społecznej lub ministra właściwego do spraw pracy jako zobowiązanego do ustalania takiego wynagrodzenia na podstawie odrębnych przepisów lub Kodeksu pracy, oznacza to kwotę 760 zł.

- czy też kwota równa połowie minimalnego wynagrodzenia za pracę, o jakim mowa w ustawie (jest to kwota wyższa niż 760 zł).

Tak, słusznie SN z orzeczeniu z dnia 18.04.2012 r., II UK 182/11, przedstawiając dwa argumenty:

a) założoną funkcją § 3 cyt. rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 grudnia 1975 r., jest zapewnienie wykonawcy pracy nakładczej rzeczywistego przychodu, pozostającego w określonej relacji (50%) najniższego przychodu, jaki musiałby on uzyskać za stosunku pracy,

b) wobec skreślenia art. 77⁴ pkt 1 k.p. przez art. 11 pkt 3 ustawy o minimalnym wynagrodzeniu, problematyka minimalnego wynagrodzenia za pracę jest regulowana w tym akcie prawnym.

5.

Umowy o pracę nakładczą niezapewniające wykonawcy owego minimalnego wynagrodzenia kwalifikowane są przez judykaturę:

- bądź jako zawarte dla pozorów (wyroki SN z dnia 9.01.2008 r., III UK 73/07, niepubl.; z 13.10.2010 r., II UK 105/10, niepubl.; z dnia 26 stycznia 2011 r.,

I UK 281/10);

- bądź – w razie ich rzeczywistego wykonywania za takim zmniejszonym wynagrodzeniem – jako zmierzające do obejścia prawa w ujęciu art. 58 § 1 k.c. przez uniknięcie obowiązku płacenia wyższych składek na ubezpieczenia społeczne z tytułu prowadzenia innej działalności zarobkowej

(wyroki SN z 17.04.2009 r., I UK 314/08, OSNP 2010 r., nr 21-22, poz. 272

i z 19.01.2010 r., I UK 261.09, niepubl.).

6.

Zarówno umowa o pracę nakładczą zawarta dla pozorów, jak i mająca za cel obejście prawa jest nieważna i nie wywołuje skutków w sferze ubezpieczeń społecznych.

7.

Jak wskazuje S.A. w Katowicach w wyroku z dnia 31 maja 2012 r., III AUa 2613/11 (będzie opublikowany na portalu orzeczeń Sądu Apelacyjnego w Katowicach), celem umowy o pracę nakładczą, czyli jej społeczno-gospodarczym przeznaczeniem (określanym tradycyjnie w nauce prawa terminem *causa*), jest świadczenie pracy na zlecenie nakładcy za wynagrodzeniem. Moim zdaniem, zasada kauzalności stanowi skuteczny środek kontroli w zakresie prawidłowości dokonywania czynności prawnych, pozwalających na wybór tytułu ubezpieczenia.

Zgodnie z normą art. 58 k.c., jakakolwiek czynność prawna:

- 1) nie może być sprzeczna z ustawą,
- 2) nie może mieć na celu obejścia ustawy,
- 3) nie może być sprzeczna z zasadami współżycia społecznego.

W razie naruszenia tych zakazów czynność jest nieważna, chyba że właściwy przepis przewiduje inne (łagodniejsze) konsekwencje.

Czynność prawna – w tym przypadku umowa - jest sprzeczna z ustawą w sytuacji, gdy nie została zawarta i nie jest realizowana zgodnie ze swym społeczno-gospodarczym przeznaczeniem.

W przedmiotowej sprawie analizowana umowa o pracę nakładczą nie została zawarta i nie była przez strony realizowana zgodnie z opisany wyżej społeczno gospodarczym przeznaczeniem. Mimo bowiem, iż tego formalnie nie uzewnętrzniliono, to – jak wynika wprost z wyjaśnień samego ubezpieczonego - celem tej umowy nie było wykonywanie pracy za wynagrodzeniem, lecz skorzystanie (za odpłatnością w formie „abonamentu”) z możliwości obniżenia obowiązku składkowego towarzyszącego prowadzeniu działalności gospodarczej.

Zatem, przedstawiona wyżej umowa o pracę nakładczą była nieważna i nie stanowiła tytułu podlegania ubezpieczeniom społecznym na zasadzie art. 6 ust. 1 pkt 2 w zw. z art. 9 ust. 2 in fine cytowanej ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

8.

Ustawodawca dostrzegł problem pozornego zbiegu tytułów ubezpieczeń społecznych i nowelizując ustawę systemową, ustawą z dnia 5.12.2008 r. (Dz.U. z 2009 r., Nr 8, poz. 38) dodał przepis art. 9 ust. 2b:

Osoba, wykonująca pracę nakładczą, prowadząca jednocześnie pozarolniczą działalność, o której mowa w art. 8 ust. 6 pkt 1, podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z tytułu tej działalności (pozarolniczej), jeżeli z tytułu wykonywania pracy nakładczej podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe jest niższa od obowiązującej tę osobę najniższej podstawy wymiaru składek dla osób prowadzących pozarolniczą działalność. Może ona dobrowolnie, na swój wniosek, być objęta ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi również z tytułu, o którym mowa w art. 6 ust. 1 pkt 2.

Konkludując, Sąd drugiej instancji uznał, że apelacja okazała się bezzasadna i na mocy art. 385 k.p.c. orzekł o jej oddaleniu.

/-/SSA I.Goik/-/ SSA M.Procek/-/ SSA A.Kolonko

Sędzia Przewodniczący Sędzia

ek